

تحلیل نقش ذهن آگاهی در قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان

مجتبی کرمان^۱

عبدالرضا محسنی^۲

مصطفی قاسمی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۶

چکیده

توانایی حساب‌رس برای قضاوت و تصمیم‌گیری با کیفیت بالا در سطوح مختلف پیچیدگی وظایف ممکن است تحت تأثیر ویژگی‌های شخصی آنها قرار گیرد. ذهن آگاهی منجر به پیشرفت در بسیاری از زمینه‌های ذهنی می‌شود که مستقیماً به شغل افراد مربوط است. هدف پژوهش حاضر، تحلیل نقش ذهن آگاهی در قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان و ارزیابی نقش شاخصه‌های فردی حساب‌رسان در این مطالعه است. جامعه آماری پژوهش، کارشناسان حوزه حساب‌رسی فعال در مؤسسات حساب‌رسی بوده و نمونه آماری مورد مطالعه را ۳۳۰ نفر از کارشناسان حوزه حساب‌رسی با حداقل سه سال سابقه کاری فعال در مؤسسات حساب‌رسی مقیم تهران بودند. در این راستا ۲۷ فاکتور مؤثر بر ذهن آگاهی حساب‌رس با استفاده از فرآینب شناسایی گردید و شاخصه‌های قضاوت حساب‌رس با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته بر مبنای ادبیات قضاوت، استخراج شدند. به منظور تحلیل داده‌ها از الگوی معادلات ساختاری و با توجه به وجود متغیر تعدیلگر در مدل از نرم افزار PLS استفاده شده است. در نهایت اثر شاخصه‌های خودآگاهی ذهنی شامل تمرکز در لحظه، حفظ اخلاقیات، دانش فراشناختی، عدم واکنش نامعقول، فعالیت آگاهانه، کنترل توجه و مهارت فراشناختی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رس با در نظر گرفتن نقش سن و تجربه حساب‌رس در این رابطه بررسی شد. با توجه به نتایج به دست آمده، تمرکز در لحظه (۰.۴۱۷)، حفظ اخلاقیات (۰.۵۵۴)، دانش فراشناختی (۰.۵۱۶)، عدم واکنش نامعقول (۰.۵۲۳)، فعالیت آگاهانه (۰.۴۱۵)، کنترل توجه (۰.۵۲۹) و مهارت فراشناختی (۰.۵۴۷) دارای نقش معنادار در بهبود قضاوت حساب‌رس بوده و سن و تجربه حساب‌رس نقش تعدیلگری در این رابطه داشتند.

واژه‌های کلیدی: ذهن آگاهی، حسابداری رفتاری، قضاوت حرفه‌ای حساب‌رس، معادلات ساختاری.

۱. گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران. da.karamianmojtaba@iaubushehr.ac.ir

۲. گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران. (نویسنده مسئول). rmohseni@iaubushehr.ac.ir

۳. گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران. m.ghasemi@iaubushehr.ac.ir

۱- مقدمه

قضاوت حرفه‌ای حسابرس به مفهوم «به کارگیری دانش و تجربه فردی حسابرس با توجه به استانداردهای علم و رفتاری حسابداری و حسابرسی در تصمیم‌گیریهای مربوط به منتشرکنندگان صورتهای مالی» شناخته می‌شود. دیدگاههای موجود در این حوزه بر این امر اشاره دارند که قضاوت درست یکی از ویژگیهای منحصر به فرد حسابرسان لایق است و حتماً حسابرسان لایق، در تصمیمات خود، قضاوت درستی دارند. ویلسون و داگرتی (۲۰۱۸) در مطالعه خود پیرامون جایگزینی انسان با ماشین در حوزه حسابرسی، شاخصه‌های انسانی از جمله قضاوت را یک ویژگی منحصر به فرد انسانی و غیرقابل جایگزینی توسط ماشین‌ها بیان و اذعان داشتند انسان‌ها در حل کردن اطلاعات مبهم، قضاوت در موارد پیچیده و برخورد با مشتریان ناراضی، بهتر از ماشین عمل می‌کند (ویلسون و داگرتی^۱، ۲۰۱۸). در زمینه حرفه‌ای، اعمال قضاوت درست یکی از ویژگی‌های متمایز انسان در نظر گرفته می‌شود.

کیفیت قضاوت‌های حسابرس، کیفیت فرآیند حسابرسی را تعیین می‌کند (بونر و لوئیس^۲، ۱۹۹۰)، و توانایی حسابرس برای قضاوت ممکن است تحت تأثیر ویژگی‌های شخصی آنها قرار گیرد (مک نایت و رایت^۳، ۲۰۱۱). در حالی که دانش حسابداری فنی و توانایی حل مسئله، تعیین‌کننده‌های مهمی برای عملکرد قضاوت هستند، ویژگی‌های شخصیتی حسابرس، ممکن است سطوح عملکرد قضاوت حسابرسی را متمایز کند. در نظر گرفتن تأثیر این عوامل ممکن است به توضیح تغییرات در قضاوت‌های حسابرسی کمک کند (موهد سانوسی^۴، اسکندر^۵، مونره^۶ و صالح^۷، ۲۰۱۸). بندورا^۸ (۱۹۸۶) نظریه شناختی اجتماعی را معرفی کرد که هم‌خاستگاه‌های اجتماعی تفکر انسان (آنچه افراد با حضور بخشی از جامعه می‌آموزند) و هم‌فرآیندهای شناختی انگیزش انسان، نگرش‌ها (آنچه افراد به عنوان مشارکت‌های تأثیرگذار فرآیندهای فکری تشخیص می‌دهند) و اقدامات را در نظر می‌گیرد. یک فرض مهم در این نظریه این است که افراد، دارای قابلیت‌های شناختی خاصی هستند که آنها را قادر می‌سازد تا پردازشگرهای فعال اطلاعات باشند و پیش‌بینی می‌کند که باور یک فرد در مورد توانایی‌های خود برای انجام یک کار، وی را به انجام یا اجتناب از آن کار برمی‌انگیزد و توانایی‌های شناختی افراد باید منعکس‌کننده دانش انباشته آنها باشد (بندورا، ۱۹۸۶).

در زمینه حسابرسی، اعتقاد حسابرس به اینکه او قادر به انجام یک کار است، مستلزم آن است که با اطمینان از توانایی‌های شناختی برای انجام آن کار برخوردار باشد. این باور به توانایی‌های شناختی به عنوان خودکارآمدی

¹ Daugherty and Wilson

² Bonner and Lewis

³ McKnight and Wright

⁴ Sanusi

⁵ Iskandar

⁶ Monroe

⁷ Saleh

⁸ Bandura

شناخته می‌شود. خودکارآمدی یک سازه انگیزشی است که بر انتخاب یک فرد از فعالیت‌ها، سطوح موفقیت، پشتکار و عملکرد در طیف وسیعی از زمینه‌ها تأثیر می‌گذارد. خودکارآمدی یک عامل فردی را نشان می‌دهد که نظریه شناختی اجتماعی نشان می‌دهد که بر عملکرد قضاوت تأثیر دارد. ساختار روانشناختی مهم دیگری که ممکن است بر عملکرد قضاوت تأثیر بگذارد، جهت‌گیری هدف است. تحقیقات، جهت‌گیری هدف را با تفاوت‌های فردی در انگیزه یادگیری (فورد^۱، ۱۹۹۸)، عملکرد تحصیلی (واندوال^۲، ۲۰۰۱)، عملکرد آموزشی (کوزلوفسکی^۳، تونی^۴، مولینز^۵، ویسبن^۶، برون^۷ و بل^۸، ۲۰۰۱)، عملکرد وظیفه (مانگوس و استیل-جانسون^۹، ۲۰۰۱) و رفتارهای خودتنظیمی (فورد، ۱۹۹۸) مرتبط کرده است. با این حال، تنها چند مطالعه در ادبیات حسابرسی، مانند پینکوس^{۱۰} (۱۹۹۰)، بکر^{۱۱} (۱۹۹۷)، اسکندر و ایزلین^{۱۲} (۱۹۹۹)، عبدالمحمدی^{۱۳} و همکاران (۲۰۰۴) و مک‌نایت و رایت (۲۰۱۱) تأثیر عوامل روانشناختی فردی را بر عملکرد قضاوت حسابرسی در نظر گرفته‌اند و در این زمینه خلأ تحقیقاتی فاحشی به چشم می‌خورد.

مفهوم ذهن آگاهی یکی از عواملی است که در تحقیقات اخیر به عنوان عاملی مؤثر در بهبود سرمایه روانشناختی مورد توجه قرار گرفته است. نتایج تحقیقات انجام شده در دهه گذشته نشان داده است که شیوه‌های سنتی و نیز اشکال مدرن ذهن آگاهی منابع بسیار امیدوارکننده‌ای برای تقریباً هر نوع واکنش روانی هستند (پریسمن^{۱۴}، ۲۰۰۸). ذهن آگاهی توجه به شیوه‌ای خاص و هدف‌گرا در زمان حال، بدون هیچ گونه قضاوتی است که از طریق آن، فرد یاد می‌گیرد که در مورد ذهن خود بداند و بر پرورش ذهن خود تمرکز کند (کابات زین و همکاران^{۱۵}، ۱۹۸۵). هنگامی که ذهن فرد نگران مسئله بیرونی یا درونی است، ذهن آگاهی، فرد را به لحظه امن کنونی بازمی‌گرداند و کمک می‌کند تا فرد در مورد اینکه چگونه برای خود پریشانی ایجاد می‌کند، فکر کند (سیگل^{۱۶}، ۲۰۰۹). محققین مختلف از جمله شجاعیان و ابوالمعالی^{۱۷} (۲۰۱۶) و یآوری^{۱۸} و همکاران (۲۰۱۹)

¹ Ford

² VandeWalle

³ Kozlowski

⁴ Toney

⁵ Mullins

⁶ Weissbein

⁷ Brown

⁸ Bell

⁹ Mangos and Steele-Johnson

¹⁰ Pincus

¹¹ Becker

¹² Iskandar and Iselin

¹³ Abdolmohammadi

¹⁴ Praissman

¹⁵ Kabat-Zinn

¹⁶ Siegel

¹⁷ Shojaeian and Abolmaali

¹⁸ Yavari

رابطه بین ذهن آگاهی و ابعاد مختلف سرمایه روان‌شناختی را به اثبات رساندند. علاوه بر تأثیر مستقیم ذهن آگاهی بر سرمایه روان‌شناختی، اعتقاد بر این است که این متغیر می‌تواند با کاهش اضطراب به طور غیرمستقیم سرمایه روان‌شناختی را بهبود بخشد.

با توجه به اهمیت ذهن آگاهی در بهبود موقعیت روان‌شناختی فرد، اهمیت قضاوت در حوزه حسابرسی و کمبود مطالعات در حوزه تأثیرات ذهن آگاهی حسابرسان بر بهبود کیفیت قضاوت حرفه‌ای ایشان، مطالعه حاضر بر آن است تا با تکیه بر یک الگوی بومی برای سنجش ذهن آگاهی حسابرسان، به تحلیل نقش ذهن آگاهی حسابرسان در کیفیت قضاوت حرفه‌ای با در نظر گرفتن نقش ویژگیهای فردی آنها بپردازد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بحث موجود در مورد حرفه‌ای‌ها و فرآیند حرفه‌ای شدن مشاغل مختلف معمولاً فرض می‌کند که ویژگی‌های خاصی وجود دارد که مختص حرفه‌ای‌ها هستند. برخی از ویژگی‌های ساختاری حرفه‌ای‌ها شامل سازمان‌دهی حرفه‌ای مستقل، مهارت‌ها و دانش تخصصی، اعتباربخشی، و کد اخلاقی است (کاوتن، ۲۰۰۹). به گفته فریدسون (۲۰۰۱)، این ویژگی‌های رسمی شرایطی را ایجاد می‌کنند که توسط آن می‌توان به‌طور تجربی حرفه‌ای بودن را تعیین کرد. با این حال، در ریشه خود، دیگر عناصر کمتر ملموس، مبنایی را برای نهادهای حرفه‌ای فراهم می‌کنند. این عناصر ادعاها، ارزش‌ها و ایده‌هایی هستند که فریدسون (۲۰۰۱) از آنها به عنوان «ایدئولوژی» یاد کرد. به طور مشابه، هال (۱۹۶۸) ادعا کرد که به غیر از ویژگی‌های ذکر شده در بالا، حرفه‌ای‌ها دارای برخی ویژگی‌های نگرشی نیز هستند. به گفته نویسنده، این جنبه‌های نگرشی منعکس‌کننده شیوه‌ای است که متخصصان به کار خود نگاه می‌کنند و با رفتار آنها مرتبط است. در این رابطه، یک توافق کلی وجود دارد که مفهوم حرفه‌گرایی فراتر از مهارت یا دانش گسترش می‌یابد و شامل ارزش‌ها می‌شود (شاب و برون^۱، ۲۰۱۴).

برخی از مطالعات سعی کرده‌اند با تحلیل تعهد حرفه‌ای حسابرسان، ارزش‌ها و نگرش‌های حرفه‌ای آنها را درک کنند. طبق نظر پورتر و همکاران (۱۹۷۴)، تعهد حرفه‌ای، نشان‌دهنده اعتقاد به اهداف و ارزش‌های حرفه، تمایل به انجام تلاش قابل توجه از طرف حرفه و تمایل به حفظ عضویت در حرفه است. سودابی و همکاران (۲۰۰۹) میزان تعهد به ارزشهای اصلی و ایده آل حسابداران حرفه‌ای را بررسی و به این نتیجه رسیدند که اکثریت متخصصان حسابداری بسیار متعهد به حرفه خود هستند و هیچ تضاد ذاتی بین حفظ تعهد به حرفه خود و سازمان کارفرما یافت نشد. با این حال، گندرون و همکاران (۲۰۰۶) دیدگاه دیگری ارائه کرد و به این نتیجه رسیدند که تغییرات در زمینه کار حسابداری، اخلاق حرفه‌ای را از بین برده است.

¹ Shaub & Braun

ارزش‌های حرفه‌ای حسابرسان ممکن است در طول زمان، به دلیل فرآیندهای اجتماعی‌سازی که در شرکت و حرفه اتفاق می‌افتد، متفاوت باشد. کارپنتر^۱ و همکاران (۱۹۹۴) بیان می‌کند که قضاوت حسابرس نه تنها یک پدیده شناختی و فنی، بلکه یک پدیده فرهنگی است. حرفه حسابرسی، دستخوش تحولات پیچیده و متفاوتی است. از آنجایی که افزایش هنجارهای نظارتی و فشار درون شرکت‌ها، هر دو بر نحوه انجام تعهدات حسابرسی تأثیر می‌گذارند، تجزیه و تحلیل قضاوت حرفه‌ای حسابرس الزامی است. اظهار نظر نادرست از صورت‌های مالی می‌تواند منجر به از دست دادن شهرت و همچنین منجر به دعاوی و ضرر مالی برای مؤسسات حسابرسی شود (دانسیکو و چیرا^۲، ۲۰۱۴).

۲-۱ نقش ذهن آگاهی در قضاوت حرفه‌ای حسابرس

انتظار می‌رود که ذهن آگاهی بتواند تصمیم‌گیری اخلاقی را از طرق مختلف ارتقا بخشد که در ادامه به تعدادی از آنها اشاره می‌شود. ذهن آگاهی با آگاهی بیشتر فرد از محیط در ارتباط است. این آگاهی کیفیتی قابل قبول و غیرقضاوتی دارد (کابات-زین، ۱۹۹۴)، که به فرد امکان می‌دهد ایده یا دیدگاه‌هایی را که احتمالاً تهدیدکننده وی هستند، مورد توجه قرار دهد. نشان داده شده است که ذهن آگاهی میزان پذیرش عاطفی (سیگال^۳، ۲۰۰۲) و تمایل به تحمل احساسات و عواطف ناخوشایند را افزایش می‌دهد (لیویت^۴، ۲۰۰۴). ذهن آگاهی فرد را به سمت توجه به همه اطلاعات مربوط به یک تصمیم معین، تشویق می‌کند. افراد ذهن آگاه ممکن است تمایل بیشتری به درک عمیق‌تر از تضاد منافع یا تعصب بالقوه داشته باشند. به همین دلیل، می‌توان بیان داشت که ذهن آگاهی به فرد کمک می‌کند تا در تصمیم‌گیری، آگاهی بیشتری از ملاحظات اخلاقی داشته و آگاهی اخلاقی را افزایش دهد. از این دیدگاه می‌توان بیان داشت، قضاوت اخلاقی حسابرسان از طریق افزایش ذهن آگاهی حسابرسان بهبود می‌یابد (رودی^۵، ۲۰۱۰).

ذهن آگاهی باعث افزایش خودآگاهی می‌شود و خودآگاهی بیشتر باید رفتارهای غیراخلاقی را محدود کند. تحقیقات تجربی نشان می‌دهد که وقتی افراد از خودآگاهی بیشتری برخوردار باشند، از صداقت بیشتری نیز برخوردار هستند (بتسون^۶، نتله^۷ و روبرت^۸، ۲۰۰۶؛ هیلی و فسلر^۹، ۲۰۰۵). خودآگاهی همچنین می‌تواند قضاوت اخلاقی را تقویت کند، چرا که جنبه فراشناختی ذهن آگاهی منجر به کاهش تفسیرهای مبهم فرد از خود می‌شود.

¹ Carpenter

² Danescua & Chira

³ Segal

⁴ Levitt

⁵ Ruedy

⁶ Bateson

⁷ Nettle

⁸ Roberts

⁹ Haley and Fessler

از آنجا که ذهن آگاهی، فرد را به آگاهی بیشتر از محیط پیرامون خود (از جمله مسائل اخلاقی) و خود شناسی (از جمله سوگیری ها و دخالت های خودکارانه) تشویق می کند، بنابراین یک رابطه منفی بین ذهن آگاهی و احتمال تصمیم گیری غیراخلاقی وجود دارد (ریودی و شیتزر^۱، ۲۰۱۰)

اگرچه مردم غالباً رفتارهای غیراخلاقی انجام می دهند، استانداردها و مرزهای شخصیتی، اعمال غیراخلاقی آنها را محدود می کند. به عنوان مثال، دی پائلو و کاشی^۲ (۱۹۹۸) دریافتند افراد در دروغهایی که مایل به گفتن آن هستند، حق انتخاب دارند. طبق نظریه حفظ خودپنداره (مزار^۳، امیر و آریلی^۴، ۲۰۰۸) افراد مایلند که تخلفات اخلاقی را در مواردی بروز دهند که اثرات منفی آن، ناچیز است. با این حال، آستانه قابل قبول برای رفتارهای غیراخلاقی ناپایدار است و ممکن است به عنوان تابعی از شناخته‌های شخصی، تعصبات یا عوامل زمینه ای تغییر یابد. هرچه افراد از روند تصمیم گیری خود، آگاه نباشند، توجیه تخلفات بزرگتر بدون آسیب رساندن به خودپنداره برای آنها آسان تر خواهد بود. ذهن آگاهی، آگاهی از فرایندهای فکری شخص را افزایش می دهد، بنابراین، توجیه تخلفات بزرگتر را دشوارتر می کند. در مقابل، افراد با ذهن آگاهی کمتر ممکن است درگیر شناخت های خود خدمتی باشند که به آنها امکان می دهد تخلفات بزرگتر را بدون آسیب رساندن به خودپنداره خود، توجیه کنند. در نتیجه، افزایش ذهن آگاهی مرتبط با تخلفات کمتر است.

در چارچوب تصمیم گیری، انتظار می رود که ذهن آگاهی به دلیل ماهیت فراشناختی خود، اهمیت نسبی ملاحظات اخلاقی را افزایش دهد. افراد دارای ذهن آگاهی بالاتر، بیشتر تمایل دارند که توجه خود را به تجربه درونی خود معطوف کرده و در افکار و احساسات خود به طور فعال تأمل کنند. این امر فرایند خودآزمایی را هوشیارانه تر می کند. در مقایسه با تصمیم گیرنده هایی که زیاد ذهن آگاه نیستند، تصمیم گیرندگان با ذهن آگاهی بیشتر به پاداش های داخلی مانند صداقت و معرفت، نسبت به پاداش های خارجی مانند منافع مالی اهمیت می دهند (آکوئینو و رد^۵، ۲۰۰۲). لذا به طور کلی، انتظار می رود، ذهن آگاهی، اهمیتی که افراد برای اخلاق قائل هستند، اهمیت شخص به هویت اخلاقی و اهمیتی که وی برای محافظت یا بهبود تصویر اخلاقی از خود قائل است، را افزایش دهد. لذا افزایش ذهن آگاهی، اخلاق مداری در قضاوت حسابرس را افزایش می دهد.

۲-۲ نقش شاخصه های فردی در تأثیر ذهن آگاهی بر قضاوت حرفه ای حسابرس

گلور^۶ و همکاران (۲۰۰۲) بیان داشتند حسابرسان با تجربه ممکن است از پیامدهای منفی که رفتار غیراخلاقی برای کیفیت حسابرسی و شهرت حرفه حسابرسی و موسسات حسابرسی به همراه دارد، آگاهی بیشتری داشته

¹ Ruedy & Schweitzer

² DePaulo and Kashy

³ Mazar

⁴ Ariely

⁵ Aquino and Reed

⁶ Glover

باشند. در این رابطه کوهن^۱ و همکاران (۲۰۰۱) دریافتند که متخصصان حسابداری انجام اقدامات مشکوک را غیراخلاقی می‌دانند. علاوه بر این، در روانشناسی اخلاقی مطرح می‌شود که سن نشانی از رشد اخلاقی است (رست^۲، ۱۹۸۶). طبق نظریه رشد اخلاقی شناختی کولبرگ^۳ (۱۹۸۴)، سن متغیری است که ممکن است به طور قابل توجهی بر رشد سطوح استدلال اخلاقی در بین افراد تأثیر بگذارد. به طور مشابه، رست (۱۹۸۶) نشان می‌دهد که استدلال اخلاقی با افزایش سن و تحصیلات افزایش می‌یابد. در زمینه حسابرسی، سن به شدت با طول تجربه کاری حسابرسان مرتبط است. بنابراین، طبق نظریه کولبرگ (۱۹۸۴)، حسابرسان با تجربه توانایی قضاوت اخلاقی بالاتری از خود نشان می‌دهند. با این وجود، در بررسی ادبیات مربوط به استدلال اخلاقی حسابرسان، جونز^۴ و همکاران (۲۰۰۳) نتایج متفاوتی را با توجه به تأثیر سن گزارش کردند. پونمون^۵ (۱۹۹۲) به این نتیجه رسید که تجربه، تأثیر منفی بر قضاوت اخلاقی حسابداران دارد. این نویسنده بحث کرد که چگونه فرآیند انتخاب-اجتماعی سازی که در موسسات حسابرسی رخ می‌دهد منجر به ارتقای حسابرسانی می‌شود که دارای سطوح پایین تر و همگن تر از استدلال اخلاقی هستند.

۳-۲ پیشینه پژوهش

۱-۳-۲ پیشینه خارجی

جانسون (۲۰۱۴) نشان داد قضاوت حرفه ای مجزا از هویت حرفه ای نیست. نتایج حاکی از آن است که ذهنیت نتیجه گرا بر قضاوت حرفه ای تأثیر دارد. همچنین آنها دست یافتند میزان هویت سازی سازمانی متخصصین و عزت نفس اعضا بر قضاوت حرفه ای تأثیر دارد.

هاکن^۶ و همکاران (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که ذهن آگاهی گزارش شده ممکن است کاملاً با رفتارهایی که به طور منطقی نشان دهنده ذهن آگاهی درست هستند، همسو نباشد.

سانوسی و همکاران (۲۰۱۸) دریافتند که جهت گیری هدف، یادگیری نسبت به جهت گیری های هدف عملکرد-اجتناب و عملکرد-اجتناب تأثیر قوی تری بر عملکرد قضاوت حسابرسی دارد. زمانی که یک کار حسابرسی در مقایسه با زمانی که کار پیچیده تر است، پیچیدگی کمتری دارد، خودکارآمدی تأثیر جهت گیری هدف را میانجی گری می‌کند.

هیردا و همکاران (۲۰۱۹) تأثیر هوشیاری حسابرسان در محل کار در واکنش زودهنگام را بررسی کردند. با استفاده از نمونه ای از ۱۱۵ حسابرس، آنها دریافتند که مربیگری سرپرست با توجه به هوشیاری در محیط کار، در

¹ Cohen

² Rest

³ Kohlberg

⁴ Jones

⁵ Ponemon

⁶ Haken

واکنش زود هنگام، تأثیر غیر مستقیم دارد. نتایج بر اهمیت هوشیاری در محل کار در کاهش رفتار تهدید کننده کیفیت حسابرسی تأکید می کند و نشان می دهد که مربیگری سرپرست می تواند یک روش موثر افزایش ذهن-آگاهی در میان حسابرسان باشد.

ژو^۱ (۲۰۲۰) نشان می دهد که تمرکز حسابرسان بر جنبه های درونی و فرآیند یک کار، وسیله ای امیدوارکننده برای مقابله با تأثیر استدلال انگیزشی بر کیفیت حسابرسی است، موضوعی چالش برانگیز که قانون گذاران، شاغلین و دانشگاهیان را نگران کرده است.

موشین^۲ (۲۰۲۲) بیان می کند حسابرسانی که در برخورد با مشتریان پرخطر شک و تردید حرفه ای دارند، همیشه رویه های حسابرسی را برای دستیابی به عملکرد قضاوت حسابرسی اصلاح می کنند. این نشان می دهد که حسابرسانی که دارای شک و تردید حرفه ای هستند، در انجام ارزیابی های عملکرد حسابرسی مهم تر خواهند بود.

کیترا^۳ (۲۰۲۳) نشان می دهد که هوش، رابطه بین تجربه حسابرسی و قضاوت حسابرسی را تعدیل می کند، به این معنی که تأثیر مثبت تجربه حسابرسی بر قضاوت حسابرسی برای حسابرسان با هوش بالاتر قوی تر است. کمالغریبی^۴ و همکاران (۲۰۲۳) به تحلیل رابطه قضاوت حرفه ای حسابرس با استنباط ذهنی حسابرسان پرداخت. نتایج نشان داد که بیان ذهن آگاهی استنباطی تأثیرگذارترین مضمون قضاوت شهودی در حسابرسی است که می تواند باعث شود حسابرسان در قضاوت حرفه ای کارآمدتر عمل کنند. این نتیجه نشان می دهد که ذهن آگاهی استنتاجی عاملی در شهود در قضاوت حرفه ای است.

شریفی^۵ و همکاران (۲۰۲۳) بیان داشتند اثرات هاله ای بر ادراک حسابرس به عنوان یک تصمیم گیرنده تأثیر می گذارد که باعث کاهش قدرت استدلال و تحلیل در تصمیم گیری می شود. یافته های تحقیق نشان می دهد که هاله بر قضاوت حسابرسی اثر دارد و همچنین آیین نامه های رفتار حرفه ای و ویژگی های شخصی نقش واسطه ای در رابطه بین اثر هاله و قضاوت حسابرسی دارند.

شفیعی قره خوشان^۶ و همکاران (۲۰۲۴) نشان داد که بین هوش هیجانی و قضاوت اخلاقی رابطه مثبت وجود دارد. برونگرایی بر تعامل بین خودانگیختگی و قضاوت اخلاقی و همچنین بین خودآگاهی با قضاوت اخلاقی تأثیر معناداری دارد و رابطه را تعدیل می کند. اما هیچ اثر تعدیلی بر رابطه بین خودکنترلی، همدلی، مهارت های اجتماعی و قضاوت اخلاقی ندارد.

¹ Zhou

² Mushin

³ Citra

⁴ Kamalgharibi

⁵ Sharifi

⁶ Shafaei Qarekushan

۲-۳-۲ پیشینه داخلی

رجبعلی زاده (۱۳۹۵) نشان داد تجربه احساسات و حالات روانی مثبت و به ویژه منفی توسط حسابرسان، می تواند سبب جانب داری و سوگیری آنان و نهایتاً تاثیر سوء بر قضاوت حرفه ای و تصمیم گیری شود.

هرمزی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که سوگیری‌های اطمینان بیش از حد، نقطه اتکا و در دسترس بودن بر تردید حرفه‌ای حسابرسان اثر منفی دارند و وجود این این سوگیری‌ها توانایی حسابرسان برای اعمال سطح مناسبی از تردید حرفه‌ای در فرآیند حسابرسی را کاهش می‌دهند.

سعیدی گراغانی و ناصری (۱۳۹۶) نشان داد کلیه متغیرهای مورد مطالعه از جمله خوش بینی و اعتماد به نفس، تجربه و جنسیت منجر به وجود تفاوت در قضاوت حرفه ای حسابرسان می‌شود.

شفعتی و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند تفاوت حسابرسان بر حسب ادارک آن‌ها از استعاره‌های حسابرسی باعث افزایش ارزیابی ریسک تقلب شرکت‌ها و کیفیت حسابرسی می‌گردد.

رضایی منش و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه خود به این نتیجه دست یافتند که ذهن آگاهی بر انعطاف‌پذیری شناختی و محیط کاری تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد، همچنین انعطاف‌پذیری شناختی به عنوان متغیر میانجی نقش نسبی و معنی‌داری بین متغیرهای ذهن آگاهی و محیط کاری (رفتارهای کاری نوآورانه، کیفیت روابط، کامیابی در کار) ایفا می‌کند.

نتایج پژوهش عارف منش و موسوی (۱۴۰۱) دلالت بر این دارد که رابطه خودکارآمدی مذاکرات با بی طرفی حسابرس با حضور هویت حرفه‌ای تقویت میشود. لذا خودکارآمدی حسابرس به منزله یک برنامه توسعه‌محور در حرفه حسابرسی بوده و توجه به عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر هویت حرفه‌ای حسابرس، از جمله مواردی است که می بایست مد نظر قرار گیرد.

رجب دری و همکاران (۱۴۰۱) نیز بیان کردند که رفتار اخلاقی موضوعی مهم و حیاتی برای حرفه حسابرسی است که بدون وجود آن، اعتماد عمومی نسبت به حرفه مخدوش خواهد شد و آثار زیان‌باری متوجه حرفه می شود.

علیزاده‌گان و همکاران (۱۴۰۱) دریافتند که هر چه حسابرسان در هنگام حسابرسی شک و تردید حرفه‌ای بیشتری نشان دهند، تمایل آنها برای جستجوی اطلاعات در خصوص علائم تقلب بیشتر و از این رو توانایی کشف تقلب آنها بالاتر است.

قربان پور و همکاران (۱۴۰۱) بیان داشتند وجود تحریف سوگیری هاله‌ای، می تواند سطح استدلال‌های تحلیلی حسابرسان را تحت تأثیر قرار دهد.

امید صباغیان طوسی و همکاران (۱۴۰۲) بیان داشتند که قضاوت حسابرس بر هموارسازی سود اثرگذار است. آنها با بررسی هموارسازی سود از منظر تأمین مالی و قضاوت حسابرس در شرکت‌های با فرصت سرمایه‌گذاری متفاوت به این نتیجه رسیدند که متغیرهای کمی و کیفی بیانگر قضاوت حرفه ای حسابرس، سبب کنترل هموارسازی سود می‌شود.

محمدزاده سالطه و همکاران (۱۴۰۲) بیان داشتند دارا بودن ذهن آگاهی یکی از ویژگیهای موردنیاز برای حسابداران و حسابرسان است و به حسابداران کمک می‌کند تا بتوانند کار خود را در با شناخت و توجه بیشتر به شیوه‌ای بهتر انجام دهند. همچنین برای بهبود کیفیت کار حسابداران، علاوه بر ذهن آگاهی، اصول اخلاق حرفه‌ای نیز بسیار مهم می‌باشد. عزتی شالقونی و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد اثر ویژگی های فردی حسابرس و شرکتی صاحبکار بر نگرش مذهبی و کیفیت حسابرسی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

۳- سوال پژوهش

با توجه به اهمیت ذهن آگاهی در بهبود موقعیت روانشناختی فرد، اهمیت قضاوت در حوزه حسابرسی و کمبود مطالعات در حوزه تأثیرات ذهن آگاهی حسابرسان بر بهبود کیفیت قضاوت حرفه‌ای ایشان، مطالعه حاضر به دنبال پاسخ به آن است به این شرح طرح می‌گردد: نقش ذهن آگاهی حسابرسان در کیفیت قضاوت حرفه‌ای با در نظر گرفتن نقش ویژگی‌های فردی چگونه است؟

۴- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از منظر ماهیت، توصیفی است. از منظر روش تحقیق از نوع کیفی- کمی است. از منظر شیوه استدلال از نوع استقرایی است.

۴-۱ نحوه گردآوری داده ها

به منظور جمع‌آوری اطلاعات آمیزه‌ای از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. به منظور شناسایی فاکتورهای مؤثر بر ذهن آگاهی حسابرس، از رویکرد کیفی مبتنی بر روش فراترکیب استفاده می‌شود. ابتدا از طریق مرور ادبیات، عوامل تشکیل‌دهنده ذهن آگاهی شناسایی شدند و سپس با استفاده از رویکرد دلفی، به بررسی فاکتورهای نهایی پرداخته شد. در این خصوص از تعداد ۱۰۱ منبع یافت شده مرتبط با موضوع پژوهش، تعداد ۱۲ عدد به دلیل غیر مرتبط بودن عنوان، تعداد ۱۷ عدد از آنها به دلیل غیر مرتبط بودن از نظر چکیده، تعداد ۱۳ عدد به دلیل غیر مرتبط بودن محتوا و تعداد ۲۱ عدد از آنها به دلیل نامناسب بودن روش شناسی از فرآیند پژوهش حذف گردید و نهایتاً ۳۸ مقاله برای استخراج شاخص های ارزیابی ذهن آگاهی به شرح جدول (۱) انتخاب گردید.

جدول ۱- شاخص‌های ارزیابی ذهن آگاهی با توجه به حرفه حسابرسي

ردیف	شاخص	منبع
۱	در نظر گرفتن هدف شغلی هنگام تصمیم‌گیری	کابات-زین (۲۰۰۴)
۲	ارائه به موقع گزارش حسابرسي	کابات-زین (۲۰۰۴)
۳	پرهیز از تصمیم‌گیری بر مبنای احساسات	سان (۲۰۱۴)
۴	مد نظر قرار دادن تجربیات پیشین و درس گرفتن از تجربیات هنگام تصمیم‌گیری در حین عدم توجه محض به تجربیات	سان (۲۰۱۴)
۵	توجه به خوانایی گزارشات در راستای جلوگیری از سختی و مشکلات کاربران گزارشات	سان (۲۰۱۴)
۶	برعهده گرفتن نقشی که فرد در آن به مهارت کافی رسیده است و هنگام اجرای آن دچار سردرگمی نمی‌شود.	کالن (۲۰۱۱)
۷	در نظر گرفتن عدل و انصاف و تساوی بین انسان‌ها هنگام بررسی اسناد شرکت‌ها	کالن (۲۰۱۱)
۸	تمرکز بر روی کار هنگام انجام وظایف محوله و گریز از پراکنده کردن ذهن به مسائل فرعی	هان (۱۹۷۶)
۹	نادیده گرفتن رفتار و گفتار ذینفعان در فرایند حسابرسي	براون و همکاران (۲۰۰۷)
۱۰	سعی در اعتماد معقول به اسناد دریافتی و پرهیز از پیش داوری	کبات-زین (۲۰۰۳)
۱۱	سعی در انجام فعالیتها با ذهنی باز و عدم مقاومت برای تطبیق نتایج با تفکرات پیشین خود	مارتین (۱۹۹۷)
۱۲	سعی در عدم نشان دادن واکنش نامعقول و مدیریت احساسات هنگام انجام وظایف	پیشاپ و همکاران (۲۰۰۴)، شاپیرو (۲۰۰۹)، لایارد و کلارک (۲۰۱۴)
۱۳	ایجاد نظم عاطفی به معنای تعدیل احساسات و ارائه پاسخ‌های عاطفی درست در لحظه فعالیت	آلدانو (۲۰۱۳)
۱۴	عدم قضاوت بر مبنای دریافت تفسیر محدودی از موقعیت موجود	رومر و همکاران (۲۰۱۵)
۱۵	در نظر گرفتن همه احتمالات موجود و عدم تمرکز بر روی یک حالت از یک رویداد خاص هنگام تصمیم‌گیری	وب و همکاران (۲۰۱۲)
۱۶	سعی در کنترل احساسات منفی مانند عصبانیت، ناامیدی و اضطراب هنگام تصمیم‌گیری	برودال (۲۰۱۰)
۱۷	داشتن قدرت تغییر نتایج حاصل از رویداد خاص قبل از وقوع	یینیکه و همکاران (۲۰۱۷)
۱۸	گسترش مهارت‌های فراشناختی به معنای عدم گسترش تفکرات منفی نگرانی از آینده یا نشخوار درباره گذشته	گود و همکاران (۲۰۱۶)

ردیف	شاخص	منبع
۱۹	تصمیم‌گیری بدون تعصب بر پیامدهای کار خود	گود و همکاران (۲۰۱۶)
۲۰	در نظر گرفتن کیفیت انجام وظایف و تلاش برای پروراندن توانایی خود در راستای انجام بهتر وظایف	براون و رایان (۲۰۰۳)
۲۱	توانایی فهماندن تفکر و احساس خود به دیگران به شکلی شفاف	هردا و همکاران (۲۰۱۹)، پیشاب و همکاران (۲۰۰۴)
۲۲	قدرت درک صحبت و رفتار همکاران و ذینفعان گزارشات ارائه شده و عدم جبهه‌گیری در برابر آن	پیشاب و همکاران (۲۰۰۴)، دیسروسیرز و همکاران (۲۰۱۳)
۲۳	داشتن دانش استراتژیک و توانایی برخورد معقول با بحران‌های پیش رو و توانایی کنترل آن	جانکائوسکی و هولاس (۲۰۱۴)
۲۴	حفظ هوشیاری هنگام مواجه شدن با مسائل پیچیده که نیاز به درک عمیق دارند	جانکائوسکی و هولاس (۲۰۱۴)
۲۵	توانایی نظارت بر سطوح پایین تر شغلی و توانایی درک و تفسیر اطلاعات دریافتی از آن‌ها	جانکائوسکی و هولاس (۲۰۱۴)
۲۶	علاقه به کشف راه حل برای حل مسائل پیچیده و قدرت حل مسئله	جانکائوسکی و هولاس (۲۰۱۴)
۲۷	توانایی دور کردن مسائل بی ربط به وظایف شغلی از ذهن و عدم متمرکز کردن ذهن بر روی آن‌ها	کابات-زین (۲۰۰۳)
۲۸	توانایی درک انتظارات معقول و نامعقول از فرایند ایفای وظایف و نتایج آن	بائر و همکاران (۲۰۰۴)
۲۹	فکر کردن درباره پیامدهای حاصل از انجام نادرست وظایف	بائر و همکاران (۲۰۰۴)
۳۰	توانایی رها کردن محیط یا افرادی که ذهن فرد را هنگام تصمیم‌گیری و انجام وظایف مخشوش می‌کند	بائر و همکاران (۲۰۰۴)
۳۱	توانایی درک حالات روحی و مشکلات فیزیکی خود و عدم انجام تصمیم‌گیری‌های مهم در هنگام بروز مشکل	بائر و همکاران (۲۰۰۶)
۳۲	عدم توجه به رفتارهای ناخوشایند و تمسخر آمیز سایرین هنگام بیان تفکرات و باورهای خود برای ارائه یک تصمیم مهم	بائر و همکاران (۲۰۰۶)
۳۳	توانایی کنار گذاشتن ایده‌های غیرمنطقی بدون توجه به قضاوت دیگران در این زمینه	بائر و همکاران (۲۰۰۶)
۳۴	توانایی به اشتراک گذاشتن تجربیات خود با دیگران و یادگیری از دیگران	بائر و همکاران (۲۰۰۶)
۳۵	عدم انجام وظایف محوله قبل از داشتن درک درستی از آن‌ها	بائر و همکاران (۲۰۰۶)

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در گام دوم، با و احصاء نظر خبرگان و کارشناسان، و با تکیه به نتایج به‌دست‌آمده از سه راند دلفی فازی ۲۷ شاخص نهایی جهت ذهن آگاهی حسابرس، به شرح شکل (۱) استخراج گردید.

شکل ۱: شاخص‌های ذهن آگاهی حسابرسان

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

به منظور ارزیابی قضاوت حرفه‌ای حسابرس، از پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر مطالعات پیشین استفاده شد. پرسشنامه مذکور، شاخصهای داشتن دید یکسان به نهادهای مورد بررسی، ترجیح اخلاقیات بر مادیات، تصمیم گیری مناسب در شرایط عدم اطمینان، عدم تمایز سفارشات، عدم تصمیم گیری مغرضانه، حرکت در چارچوب قوانین و تمایل به اکتشاف تقلب را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

۲-۴ جامعه و نمونه آماری

نمونه مورد مطالعه برای سنجش پایایی پرسشنامه، حسابرسان ارشد در نهادهای حسابرسی معتمد سازمان بورس، واقع در استان تهران بودند. برای انتخاب نمونه، از نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد و تعداد ۳۰ نفر از افرادی که در زمان گردآوری پرسشنامه در مکان مورد نظر حضور داشتند و حاضر به همکاری بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند. ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول ۲- ویژگی‌های جمعیت شناختی کارشناسان برای سنجش پایایی پرسشنامه

کد	سابقه کاری	سطح تحصیلات	کد	سابقه کاری	سطح تحصیلات
۱	۷ سال	کارشناسی ارشد	۱۶	۱۱ سال	دکتری
۲	۳ سال	کارشناسی ارشد	۱۷	۷ سال	دکتری
۳	۴ سال	کارشناسی ارشد	۱۸	۵ سال	دکتری
۴	۵ سال	کارشناسی ارشد	۱۹	۳ سال	دکتری
۵	۸ سال	کارشناسی ارشد	۲۰	۱۱ سال	دکتری
۶	۶ سال	کارشناسی ارشد	۲۱	۱۳ سال	دکتری
۷	۷ سال	کارشناسی ارشد	۲۲	۱۶ سال	دکتری
۸	۹ سال	کارشناسی ارشد	۲۳	۱۱ سال	دکتری
۹	۱۲ سال	کارشناسی ارشد	۲۴	۱۳ سال	دکتری
۱۰	۱۸ سال	کارشناسی ارشد	۲۵	۵ سال	دکتری
۱۱	۱۰ سال	کارشناسی ارشد	۲۶	۷ سال	کارشناسی ارشد
۱۲	۳ سال	کارشناسی ارشد	۲۷	۵ سال	کارشناسی ارشد
۱۳	۲ سال	کارشناسی ارشد	۲۸	۶ سال	کارشناسی ارشد
۱۴	۵ سال	کارشناسی ارشد	۲۹	۵ سال	کارشناسی ارشد
۱۵	۷ سال	کارشناسی ارشد	۳۰	۱۰ سال	کارشناسی ارشد

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جامعه مورد مطالعه برای این منظور، کارشناسان حوزه حسابرسی فعال در مؤسسات حسابرسی معتمد بورس اوراق بهادار تهران (فعال در استان تهران و دارای حداقل سه سال سابقه کاری) بودند. نحوه دسترسی به افراد از طریق مراجعه حضوری و حساب‌های فعال در شبکه‌های اجتماعی بود. تعداد نمونه در این گروه با توجه به تکنیک تحلیل عاملی (بین ۵ تا ۱۵ برابر تعداد گویه‌های نهایی) انتخاب شد. لذا تعداد ۳۳۰ نفر برابر با ۱۰ برابر تعداد گویه‌ها (۳۳ گویه)، بعنوان نمونه اولیه لحاظ شدند و از بین پرسشنامه‌های دریافتی، تعداد ۲۹۳ پرسشنامه کامل مورد تحلیل قرار گرفتند.

۳-۴ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تحلیل داده‌ها از الگوی معادلات ساختاری و با توجه به وجود متغیر تعدیلگر در مدل از نرم افزار PLS استفاده شده است.

۵- یافته‌ها

در مرحله اول به بررسی وضعیت متغیرها با تکیه بر اماره های توصیفی، آزمون نرمال بودن و معیارهای روایی و پایایی پرداخته شد. نتایج در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳- وضعیت متغیرهای پژوهش

سنجش پایایی و روایی				آزمون کلموگروف-اسمیرنوف		آماره های توصیفی		متغیر
AVE	CR (rho_c)	CR (rho_a)	آلفای کرونباخ	معناداری	آماره آزمون	انحراف استاندارد	میانگین	
۰/۸۰۴	۰/۹۲۵	۰/۸۸۲	۰/۸۷۹	۰/۰۰۰	۰/۲۹۹	۰/۷۳۵	۳/۶۲۹	تمرکز در لحظه
۰/۷۵۰	۰/۸۵۷	۰/۷۳۰	۰/۷۰۵	۰/۰۰۰	۰/۲۸۱	۰/۵۷۶	۳/۹۵۲	حفظ اخلاقیات
۰/۶۴۹	۰/۸۸۰	۰/۸۷۶	۰/۸۲۴	۰/۰۰۰	۰/۲۵۱	۰/۵۴۵	۳/۹۹۶	دانش فراشناختی
۰/۸۳۸	۰/۹۱۲	۰/۸۱۴	۰/۸۰۸	۰/۰۰۰	۰/۳۲۴	۰/۷۳۶	۳/۶۰۸	عدم واکنش نامعقول
۰/۷۴۹	۰/۹۳۷	۰/۹۲۸	۰/۹۱۷	۰/۰۰۰	۰/۲۸۱	۰/۷۱۴	۳/۶۶۴	فعالیت آگاهانه
۰/۸۱۳	۰/۹۶۳	۰/۹۵۹	۰/۹۵۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۰	۰/۷۲۶	۴/۳۱۷	قضاوت حسابر
۰/۷۲۲	۰/۹۴۸	۰/۹۴۶	۰/۹۳۶	۰/۰۰۰	۰/۲۶۴	۰/۷۱۰	۳/۶۸۹	مهارت فراشناختی
۰/۷۸۲	۰/۹۳۵	۰/۹۲۲	۰/۹۰۸	۰/۰۰۰	۰/۲۴۹	۰/۵۴۶	۴/۲۱۳	کنترل توجه

منبع: یافته های پژوهشگر

با توجه به مقادیر مندرج در جدول (۳) مقدار شاخص AVE برای همه متغیرها از ۰/۵ بالاتر، مقدار شاخص CR و آلفای کرونباخ از ۰/۷ بالاتر است که دلالت بر پایداری و روایی پرسشنامه دارد. لذا می‌توان از پرسشنامه مذکور برای گردآوری داده‌ها در راستای پاسخ به پرسش‌های پژوهش استفاده نمود.

با توجه به نتایج به دست آمده، میانگین همه متغیرهای مورد بررسی نزدیک به ۳ است که دلالت بر متوسط بودن سطح خودآگاهی ذهنی و قضاوت حرفه‌ای حسابرس در نمونه مورد مطالعه دارد. همچنین، متغیر عدم واکنش نامعقول در محدوده پایین‌تر و تمرکز در لحظه در محدوده بالاتری نسبت به سایر متغیرها قرار دارد. مقدار انحراف استاندارد متغیرها عدد کوچکی است که نشان‌دهنده عدم پراکندگی در پاسخهای دریافتی است. مقدار معناداری آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای همه متغیرهای مورد بررسی از ۰/۰۵ کمتر است که دلالت بر عدم نرمال بودن متغیرهای مورد مطالعه دارد.

۵-۱- تکنیک معادلات ساختاری

به منظور پاسخ به سؤالات پژوهش از تکنیک معادلات ساختاری استفاده می‌شود، لذا ابتدا بار عاملی گویه‌های پژوهش به منظور ارزیابی پیوند درونی گویه‌های متغیر محاسبه و سپس به تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و ارزیابی نقش متغیر تعدیلگر در رابطه با تکیه بر تحلیل مسیر پرداخته می‌شود. نتایج به تفکیک در جدول‌های (۵) و (۶) ارائه شده است.

جدول ۵- تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای پژوهش

متغیر	شماره گویه	بار عاملی	آماره تی
تمرکز در لحظه	۱	۰/۸۹۳	۸/۷۱۷
	۲	۰/۸۹۶	۱۰/۱۴۲
	۳	۰/۹۰۱	۹/۴۹۶
حفظ اخلاقیات	۴	۰/۸۱۷	۳/۵۲۱
	۵	۰/۹۱۳	۳/۸۷۳
	۶	۰/۸۲۱	۵/۰۴۰
دانش فراشناختی	۷	۰/۷۸۶	۴/۹۵۹
	۸	۰/۸۷۳	۴/۹۵۳
	۹	۰/۷۳۵	۴/۰۱۷
	۱۰	۰/۹۲۵	۶/۷۴۸
عدم واکنش نامعقول	۱۱	۰/۹۰۷	۶/۲۶۴
	۱۲	۰/۸۵۳	۳۰/۴۵۱

متغیر	شماره گویه	بار عاملی	آماره تی
	۱۳	۰/۸۷۳	۴۳/۰۰۶
	۱۴	۰/۸۵۵	۳۴/۶۷۲
	۱۵	۰/۸۷۲	۴۰/۹۱۲
	۱۶	۰/۸۷۴	۴۴/۲۰۶
	۱۷	۰/۸۹۹	۱۸/۱۵۸
کنترل توجه	۱۸	۰/۸۶۵	۱۳/۵۴۴
	۱۹	۰/۸۹۶	۱۶/۷۹۵
	۲۰	۰/۸۷۷	۱۸/۱۹۴
	۲۱	۰/۸۲۸	۱۰/۲۸۳
مهارت فراشناختی	۲۲	۰/۸۶۵	۱۳/۵۶۸
	۲۳	۰/۸۳۸	۱۲/۱۸۴
	۲۴	۰/۸۷۰	۱۲/۸۲۶
	۲۵	۰/۸۳۷	۱۳/۸۳۳
	۲۶	۰/۸۶۳	۱۳/۶۲۴
	۲۷	۰/۸۴۶	۱۳/۳۸۱
	۲۸	۰/۹۱۱	۶۵/۴۸۹
قضاوت حرفه‌ای حسابرس	۲۹	۰/۹۰۱	۵۷/۴۶۱
	۳۰	۰/۸۹۶	۵۵/۴۴۸
	۳۱	۰/۸۸۱	۴۷/۷۵۸
	۳۲	۰/۹۰۹	۶۳/۶۴۴
	۳۳	۰/۹۱۱	۶۶/۹۴۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی تأییدی مندرج در جدول (۵) نشان می‌دهند که همه گویه‌ها مقدار بار عاملی بزرگتر از ۰/۵ و آماره تی بزرگ‌تر از ۱/۹۶ دارند که دلالت بر معناداری گویه‌ها و عدم نیاز به حذف آنها برای انجام تحلیل مسیر دارد.

جدول ۶- تحلیل مسیر (متغیر وابسته: قضاوت حرفه‌ای حسابرس)

متغیر مستقل	متغیر تعدیلگر	ضریب مسیر	آماره تی	نتیجه
تمرکز در لحظه	-----	***.۰/۴۱۷	۲/۷۰۱	تأیید
حفظ اخلاقیات	-----	***.۰/۵۵۴	۳/۰۰۹	تأیید
دانش فراشناختی	-----	***.۰/۵۱۶	۳/۱۴۱	تأیید
عدم واکنش نامعقول	-----	***.۰/۵۲۳	۳/۲۰۷	تأیید
فعالیت آگاهانه	-----	***.۰/۴۱۵	۲/۰۰۹	تأیید
کنترل توجه	-----	***.۰/۵۲۹	۲/۲۱۸	تأیید
مهارت فراشناختی	-----	***.۰/۵۴۷	۳/۲۰۸	تأیید
تمرکز در لحظه	سن	***.۰/۵۹۶	۳/۶۱۸	تأیید
حفظ اخلاقیات	سن	***.۰/۶۵۴	۲/۵۸۹	تأیید
دانش فراشناختی	سن	***.۰/۶۳۳	۲/۸۴۷	تأیید
عدم واکنش نامعقول	سن	***.۰/۶۵۲	۳/۲۱۱	تأیید
فعالیت آگاهانه	سن	***.۰/۶۱۵	۲/۵۰۷	تأیید
کنترل توجه	سن	***.۰/۶۵۷	۲/۴۵۱	تأیید
مهارت فراشناختی	سن	***.۰/۶۶۸	۲/۷۱۴	تأیید
تمرکز در لحظه	تجربه فعالیت	***.۰/۶۵۲	۲/۸۵۲	تأیید
حفظ اخلاقیات	تجربه فعالیت	***.۰/۶۸۷	۲/۳۶۵	تأیید
دانش فراشناختی	تجربه فعالیت	***.۰/۷۰۱	۲/۷۱۸	تأیید
عدم واکنش نامعقول	تجربه فعالیت	***.۰/۷۴۱	۳/۰۸۴	تأیید
فعالیت آگاهانه	تجربه فعالیت	***.۰/۶۱۵	۲/۵۲۱	تأیید
کنترل توجه	تجربه فعالیت	***.۰/۶۷۴	۳/۲۶۴	تأیید
مهارت فراشناختی	تجربه فعالیت	***.۰/۶۵۷	۲/۷۰۲	تأیید

منبع: یافته های پژوهشگر

با توجه به نتایج مندرج در جدول (۶)، شاخصه‌های خودآگاهی ذهنی می‌تواند قضاوت حرفه‌ای حسابرس را بهبود بخشد. همچنین، شاخصه‌های فردی افراد شامل سن و تجربه فعالیت نیز می‌تواند اثر برخی شاخصه‌های خودآگاهی ذهنی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس را تحت تأثیر قرار دهد. بررسی نشان می‌دهد که در افراد مسن‌تر و باتجربه‌تر، شاخصه‌های خودآگاهی ذهنی با درجه بالاتری، قضاوت حرفه‌ای حسابرس را بهبود می‌بخشد.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

هدف مطالعه حاضر، نشان دادن جنبه رفتاری حسابرسی و تلاش برای تجزیه و تحلیل این امر بود که چگونه ویژگی‌های شناختی تصمیم‌گیری می‌تواند به حسابرسان در قضاوت حرفه‌ای کمک کند. از این رو، به بررسی نقش خودآگاهی ذهنی حسابرسان ایرانی به عنوان یک پدیده فراشناختی بر قضاوت حرفه‌ای ایشان پرداخته شد. بررسی‌ها نشان دادند که عناصر در نظر گرفته شده شامل تمرکز در لحظه، حفظ اخلاقیات، دانش فراشناختی، عدم واکنش نامعقول، فعالیت آگاهانه، کنترل توجه و مهارت فراشناختی می‌تواند منجر به بهبود قضاوت حرفه‌ای حسابرس شود. همچنین، عنصر سن و تجربه نیز می‌تواند نقش معنادار در شدت اثر عناصر خودآگاهی ذهنی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس داشته باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر تمرکز در لحظه بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان گفت در شرایطی که حسابرسان ایرانی در لحظه تمرکز خود را صرفاً بر کار معطوف نمایند و از حواشی به دور باشند می‌توانند قضاوت عادلانه‌ای در حسابرسی داشته باشند. این امر نیازمند فعالیت در محیطی آرام و نیز تلاش فردی برای دوری از تنشهای موجود است.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر حفظ اخلاقیات بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان بیان نمود حسابرسان ایرانی بایستی از اعمال احساسات در فعالیتهای خود و تعصبات ذهنی نگام قضاوت دوری نمایند. این امر نیازمند این است که عنصر «معرف» در فرآیندهای حسابرسی حذف شود و حسابرسان نیز اخلاقیات را بر معرف داشتن مقدم بدانند.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر دانش فراشناختی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان بیان داشت در شرایطی که حسابرسان ایرانی درک خود را از تفسیر نتایج گزارشگری و نیز مهارت خود را در بیان گزارشات با توجه به بحرانهای پیش روی صنعت، افزایش دهند، می‌توانند قضاوت منطقی داشته باشند. این امر نیازمند افزایش دانش در حوزه حسابرسی است.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر عدم واکنش نامعقول بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان بیان نمود توانایی حسابرس در عدم نشان دادن واکنش نامعقول و مدیریت احساسات هنگام انجام وظایف و عدم توجه به رفتارهای ناخوشایند و تمسخر آمیز سایرین هنگام بیان تفکرات و باورهای خود برای ارائه یک تصمیم مهم می‌تواند منجر به این امر شود که حسابرسان به درستی بتوانند قضاوت نمایند.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر فعالیت آگاهانه بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان بیان نمود حسابرسان ایرانی که درک از وظایف خود دارند و بدون تعصب و سردرگمی اقدام به انجام فعالیتهای محوله می‌نمایند، می‌توانند قضاوت بهتری در کار داشته باشند.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر کنترل توجه بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس، می‌توان بیان نمود توانایی حسابرسان ایرانی برای حل مسائل پیش رو و توجه به تجربیات پیشین برای برخورد با وقایع

مشابه می‌تواند به آنها در ارائه قضاوت درست کمک کند. این امر نیازمند کم کردن فضای رقابتی در حرفه حسابرسی و پیشرفت گروهی در حوزه حسابرسی است.

با توجه به نتایج به دست آمده، مبنی بر اثرگذاری عنصر مهارت فراشناختی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان، می‌توان بیان نمود سعی حسابرسان ایرانی در کنترل احساسات منفی، عدم نشخوار ذهنی و رو راست بودن، قدرت بیان نظرات و حفظ هوشیاری در مواجهه با موانع می‌تواند منجر به این امر شود که حسابرسان قضاوت بهتری در فعالیت خود نشان دهند.

نتایج بدست آمده از مطالعه حاضر با مطالعات کمالغربی و همکاران (۲۰۲۳)، کیترا (۲۰۲۳)، موشین (۲۰۲۲)، ژو (۲۰۲۰)، هیردا و همکاران (۲۰۱۹)، سانوسی و همکاران (۲۰۱۸)، هاکن و همکاران (۲۰۱۷)، جانسون (۲۰۱۴)، محمدزاده ساطقه و همکاران (۱۴۰۲)، قربان پور و همکاران (۱۴۰۱)، رضایی منش و همکاران (۱۴۰۰)، شفعتی و همکاران (۱۳۹۹)، جاویدی و همکاران (۱۳۹۷)، سعیدی گراغانی و ناصری (۱۳۹۶)، هرمزی و همکاران (۱۳۹۵)، رجبعلی زاده (۱۳۹۵)، ملانظری و شمس (۱۳۹۵) که اثرات مثبت ذهن آگاهی حسابرسان از جنبه‌های مختلف بر عملکرد حسابرسان از حیث بهبود قضاوت حسابرسی را تأیید کردند، همخوانی دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان بیان داشت که ایجاد مداخلات کوتاه همراه با آموزش‌های منظم، فصلی یا سالانه در مورد ذهن آگاهی، می‌تواند به حسابرسان کمک کند تا بتوانند فعالیتهای محوله را با دقت بیشتری انجام دهند.

محدودیت‌های این تحقیق شامل نیاز به بیان واضح‌تر نظریه‌های تأثیرات ذهن آگاهی بر توجه و شناخت و نیاز به ابزارها و فناوری‌های اندازه‌گیری بهتر است. همچنین با توجه به اینکه ادبیات پژوهش مزایای روانی و فیزیکی مداخلات ذهن آگاهی را نشان می‌دهد، بعید است که چنین شیوه‌هایی دارای نتایج یکسان برای همه کارکنان سازمان باشد. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود:

۱) در شرایطی که شخصی ناامید، سر در گم یا ناراحت است، یا مانعی و مشکلی برای اجرای مؤثر فعالیت می‌شود، به جای اینکه در آن لحظه روی پروژه کار کند، بهتر است فقط کار را متوقف کند و با تمرکز و استراحت تلاش کند انرژی خود را بازگرداند از این رو، باید به طور منظم زمان استراحت وجود داشته باشد.

۲) از یک متخصص ذهن آگاهی دعوت شود تا مقدمه‌ای مناسب برای مراقبه ذهن آگاهی و تمرکز حواس ارائه دهد، ترجیحاً شامل تمریناتی باشد که کارمندان را قادر می‌سازد تا درک تجربی از ذهن آگاهی برای خود داشته باشند.

۳) سازمان به کارمندان اجازه دهد به یک برنامه موبایلی دسترسی داشته باشند که می‌توانند از آن استفاده کنند، چه در خانه باشند، چه در محل کار یا در حال حرکت، و به آنها اجازه دهد تمرکز حواس را به بخشی از زندگی روزمره خود تبدیل کنند.

- ۴) نکات و به‌روزرسانی‌های ذهن آگاهی را در بولتن‌ها، خبرنامه‌ها و پست‌های کارمندان به کار برند: با دخالت دادن اشاره‌گرها در ارتباطات سراسر شرکت و ارسال علائم در مکان‌های استراتژیک مانند اتاق‌های کنفرانس، کامپیوترها و قهوه، توجه آگاهی را به عنوان یک ارزش اصلی کسب‌وکار خود حفظ کنند. برای داشتن هر ارزشی، ذهن آگاهی باید به یک عادت جدید تبدیل شود، جایگزین حواس پرتی، نگرانی و بی توجهی شود و یادآوری‌های منظم می‌تواند کمک بی اندازه‌ای کند.
- ۵) مدیتیشن ذهن آگاهی را در نمایشگاه سالانه سلامت شرکت خود ارائه دهند: به کارکنان در مورد مزایای آن آموزش دهند، آن‌ها را وادار کنند مراقبه ذهن آگاهی را امتحان کنند، نکاتی را در مورد نحوه ادغام ذهن آگاهی در زندگی روزمره توزیع کنند و آنها را با یک برنامه منظم یک تا ۳ ماهه به چالش بکشند.
- ۶) برای حفظ علاقه کارمندان خود و الهام بخشیدن به استفاده از تمرکز حواس در هر زمینه از زندگی خود، سخنرانی‌ها و/یا وبینارهای بعدی ارائه دهند.
- ۷) حسابرسان، زمان و مکانی را برای مدیتیشن در خانه اختصاص دهند: اختصاص یک فضای مشترک آرام برای یک «وقفه ذهن آگاهی» ۱۵ دقیقه‌ای در هر روز (هفته‌ای یک بار) نشان دهنده این است که فرد برای تمرکز حواس ارزش قائل است و کارمندان خود را تشویق به تمرین آن می‌کند.
- ۸) یک گروه آنلاین (شاید در فیس بوک یا گوگل) با یا بدون ناظر متخصص راه اندازی کند، به کارمندان فرصتی می‌دهد تا تجربیات خود را به اشتراک بگذارند و سؤال بپرسند.
- ۹) حسابرسان جلسات را با چند لحظه ذهن آگاهی آغاز کنند: توجه دقیق به لحظه، بدون قضاوت یا تفسیر، هیچ وابستگی به مذهب سازمان یافته یا جزم معنوی ندارد. به این ترتیب، این یک روش متمرکز برای تنظیم لحن برای یک جلسه (و برای کل کسب و کار) با دعوت از همه افراد برای کنار گذاشتن حواس پرتی برای چند لحظه و حضور در کنار هم است.
- ۱۰) داستان‌های موفقیت را به اشتراک بگذارند: کارمندانی را برجسته کنند که به طرق مختلف از ذهن آگاهی سود برده‌اند تا الهام بخش کارمندان بیشتری برای پیوستن باشند.

فهرست منابع

- احمدی، زانیار، و پورزمانی، زهرا، ۱۴۰۳. نقش هوش عاطفی، سازمانی و معنوی در قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان در موسسات حسابرسی. *قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۳(۱)، صص. ۳۱-۵۰.
<https://doi.org/10.30495/jdaa.2023.1989268.1092>
- رجب دری، حسین، وکیلی فرد، حمید رضا، سالاری، حجت الله، و امیری، علی، ۱۴۰۱. رابطه نظریه‌های اخلاقی و رفتار اخلاقی در قضاوت حسابرسان. *قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۱(۱)، صص. ۱۱۳-۱۴۲.
<https://doi.org/10.30495/jdaa.2022.691739>

- رجبعلی‌زاده، جواد، ۱۳۹۵. تأثیر احساسات و حالات روانی حسابرسان بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی: بررسی مطالعات و ارائه چکیده‌ای از مفاهیم و رویکردهای پیشنهادی. *همایش ملی حسابرسی و نظارت مالی ایران*. رضایی منش، بهروز، رحیمیان، محمد و سدیری جواد، عاطفه، ۱۴۰۰. نقش ذهن آگاهی بر محیط کار با توجه به نقش میانجی انعطاف پذیری شناختی. *مطالعات رفتار سازمانی*، ۱۰(۱)، صص. ۱۲۷-۱۵۳.
- سعیدی گراغانی، مسلم و ناصری، احمد، ۱۳۹۶. تفاوت‌های فردی و قضاوت حرفه‌ای حسابرس. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۹(۳۶)، صص. ۱۱۱-۱۳۰.
- شفعتی، مرتضی، ولیان، حسن و عبدلی، محمدرضا، ۱۳۹۹. بررسی تأثیر استعاره‌سازی ذهنی بر تردید حرفه‌ای حسابرسان در ارزیابی ریسک تقلب و کیفیت حسابرسی. *حسابداری مدیریت*، ۱۳(۴۴)، صص. ۱۴۳-۱۶۳.
- صباغیان طوسی، امید، مرادی، زهرا و یزدانی، شهره، ۱۴۰۲. تبیین هموارسازی سود از منظر تأمین مالی و قضاوت حسابرس در شرکت‌های با فرصت سرمایه‌گذاری متفاوت. *قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۲(۲)، صص. ۱۱۵-۱۴۲. <https://doi.org/10.30495/jdaa.2023.1964679.1046>
- عارف منش، زهره، و موسوی، مهران، ۱۴۰۱. تأثیر هویت حرفه‌ای حسابرس بر رابطه خودکارآمدی مذاکرات حسابرس و صاحبکار با بی‌طرفی. *قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۳(۱)، صص. ۱-۲۴. <https://doi.org/10.30495/jdaa.2022.693171>
- عزتی شالقونی، غلام عباس، جعفری، سیده محبوبه، و دارابی، رویا، ۱۴۰۳. تأثیر مولفه‌های شخصیتی حسابرس و صاحبکار بر توسعه نگرش مذهبی و کیفیت حسابرسی. *پژوهش‌های حسابرسی حرفه‌ای*، ۴(۱۴)، صص. ۵۶-۸۷. <https://doi.org/10.22034/jpar.2023.2004069.1173>
- علی زاده‌گان، لیلا، صمدی، محمود، و ایمنی، محسن، ۱۴۰۱. تأثیر تیپ شخصیتی و اخلاق حرفه‌ای بر توانایی حسابرسان در کشف تقلب با استفاده از تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده با نقش تردید حرفه‌ای. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۵۴(۱۴)، صص. ۴۹-۷۸. <https://doi.org/10.30495/faar.2022.693669>
- قربان پور، جبرائیل، شکری چشمه سبزی، اعظم و حسینی، سیدحسین، ۱۴۰۱. ارزیابی نقض کارکردهای ذهن آگاهی حسابرسان براساس تحریف‌های سوگیرانه‌ی شناختی. *دانش حسابرسی*، ۲۲(۸۹)، صص. ۱۴۵-۱۷۲.
- محمدزاده سالطه، حیدر، کاظم درخت، فرشید و هرزندی، علی، ۱۴۰۲. مروری بر تأثیر ذهن آگاهی بر اخلاق حرفه‌ای و کیفیت کار حسابداران و حسابرسان. *پانزدهمین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و حسابداری*.
- هرمزی، شیرکو، نیکو مرام، هاشم، رؤیایی، رمضانعلی و رهنمای رودپشتی، فریدون، ۱۳۹۵. بررسی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی بر تردید حرفه‌ای حسابرس. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۶(۴)، صص. ۱۲۳-۱۴۸.

Abdolmohammadi, M. J., Read, W. J. and Scarbrough, D. P., 2003. Does selection-socialization help to explain accountants' weak ethical reasoning?. *Journal of Business Ethics*, 42(1), pp. 71-81.

- Alizadegan, L., Samadi Largani, M. and Imeni, M., 2022, The Effect of Personality Type and Professional ethics on Auditors' Ability to Detect Fraud Using the Theory of Planned Behavior by the Role of Professional Skepticism. *Financial Accounting and Auditing Researches*, 14 (54), pp. 49-77. (InPersian). <https://dx.doi.org/10.30495/faar.2022.1948106.3402>
- Aquino, K. and Reed II, A., 2002. The self-importance of moral identity. *Journal of personality and social psychology*, pp.83(6), 1423.
- Aref Manesh, Z. and Mousavi, M., 2022. The Effect of Auditor's Professional Identity on the Relationship between the Self-efficacy of Auditor-client Negotiations and Objectivity. *Judgment and Decision Making in Accounting*, 1(3), pp.1-24. (InPersian). <https://dx.doi.org/10.30495/jdaa.2022.1953166.1026>
- Bandura, A., 1986. The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of social and clinical psychology*, 4(3), pp.359-373. [doi: 10.1521/jscp.1986.4.3.359](https://doi.org/10.1521/jscp.1986.4.3.359)
- Bateson, M., Nettle, D. and Roberts, G., 2006. Cues of being watched enhance cooperation in a real-world setting. *Biology letters*, 2(3), pp. 412-414.
- Bonner, S. E. and Lewis, B. L., 1990. Determinants of auditor expertise. *Journal of accounting research*, 28, pp. 1-20.
- Carpenter, B. W., Dirsmith, M. W. and Gupta, P. P., 1994. Materiality judgments and audit firm culture: Social-behavioral and political perspectives, *Accounting, Organizations and Society*, 19(4-5), pp. 355-380.
- Charness, G., Bihan, Y. and Villeval, M. C., 2024. Mindfulness training, cognitive performance and stress reduction, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 217, pp. 207-226.
- Citra, V., 2023. Communication and Psychology Audit in Internal Audit Assignment. *Accounting and Finance Studies*, 3(2), pp. 83-96.
- Cohen, J. R., Pant, L. W. and Sharp, D. J., 2001. An examination of differences in ethical decision-making between Canadian business students and accounting professionals. *Journal of Business Ethics*, 30(4), pp. 319-336.
- Danescu, T. and Chira, A., 2014. Professional judgment and reticence to apply sampling techniques. *Procedia Economics and Finance*, 15, pp.1253-1258.
- DePaulo, B. M. and Kashy, D. A., 1998. Everyday lies in close and casual relationships, *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 63.
- Ezzati Shalkoni, GH., Jafari, S. M. and Darabi, R., 2024. The effect of the auditor's and employer's personality components on the development of religious attitude and the quality of audit. *Journal Of Professional Auditing Research*, 4(14), pp.56-87. (InPersian). <https://doi.org/10.22034/jpar.2023.2004069.1173>
- Glover, S. H., Bumpus, M. A., Sharp, G. F. and Munchus, G. A., 2002. Gender differences in ethical decision making. *Women in Management Review*, 17(5), pp. 217-227.
- Ghorbanpour, J., Shokri Cheshme Sabzi, A. and Hoseiny S H., 2023. Assessing Auditors' Mindfulness Violation Functions based on Cognitive Bias. *Journal of audit science*, 22(89), pp.145-172. (In Persian).
- Haley, K. J. and Fessler, D. M., 2005. Nobody's watching?: Subtle cues affect generosity in an anonymous economic game. *Evolution and Human behavior*, 26(3), pp. 245-256.
- Herda, D., Cannon N. H. and Young R. F., 2019. Workplace Mindfulness and its Effect on Staff Auditors' Audit Quality-Threatening Behavior. *Behavioral Research in Accounting*, 31(1), pp.55-64.

- Hormozi, SH., Nikoomaram, H., Royaei, R. and Rahnama Roodposhti, F., 2017. The Effects of Psychological Biases on Auditors' Professional Skepticism. *Journal of empirical research in accounting*, 6(4) , pp.123-148. (In Persian).
- Iskandar, T. M., & Sanusi, Z. M. (2011), Assessing the effects of self-efficacy and task complexity on internal control audit judgment, *Asian Academy of Management Journal of Accounting & Finance*, 7(1).
- Johnson, A., 2014. The influence of professional identity and outcome knowledge on professional judgment, Doctor of Philosophy dissertation. Florida Atlantic University.
- Kabat-Zinn, J., Lipworth, L. and Burney, R., 1985. The clinical use of mindfulness meditation for the self-regulation of chronic pain. *Journal of behavioral medicine*, 8, pp. 163-190.
- Kamalgharibi, A., Garkaz, M., Matoufi, A. and Safari Gerayli, M., 2023. Developing the effectiveness of professional audit judgment based on the mindfulness of auditors. *Iranian Journal of Finance*, 7(1), pp. 35-65.
- Kamalgharibi, A., Garkaz, M., Matoufi, A. and Safari Gerayli, M., 2023. Developing the effectiveness of professional audit judgment based on the mindfulness of auditors. *Iranian Journal of Finance*, 7(1), pp.35-65.
- Kozlowski, S. W., Toney, R. J., Mullins, M. E., Weissbein, D. A., Brown, K. G. and Bell, B. S., 2001. Developing adaptability: A theory for the design of integrated-embedded training systems. *Advances in human performance and cognitive engineering research*, 1, pp.59-123. Emerald Group Publishing Limited.
- Mangos, P. M. and Steele-Johnson, D., 2001. The role of subjective task complexity in goal orientation, self-efficacy, and performance relations. *Human performance*, 14(2), pp.169-185.
- Mazar, N., Amir, O. and Ariely, D., 2008. The dishonesty of honest people: A theory of self-concept maintenance. *Journal of marketing research*, 45(6), pp.633-644.
- McKnight, C. A. and Wright, W. F., 2011. Characteristics of relatively high-performance auditors. *Auditing: A Journal of practice & theory*, 30(1), pp.191-206.
- Mohd Sanusi, Z., Iskandar, T. M., Monroe, G. S. and Saleh, N. M., 2018. Effects of goal orientation, self-efficacy and task complexity on the audit judgement performance of Malaysian auditors. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(1), pp.75-95.
- Muhsin, M., 2022. An Analysis of the Influence of Auditor Professional Skepticism and Effort on Audit Judgment Performance. *FORBISWIRA FORUM BISNIS DAN KEWIRAUSAHAAN-SINTA*, 12(1), pp. 160-171.
- Mulyandini, V. C., 2023. The Relationship between Emotional Intelligence and Audit Judgment: A Study on Internal Auditors in Indonesian Financial Institutions. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 23(9), pp.34-38.
- Pincus, K. V., 1990. Auditor Individual-Differences and Fairness of Presentation Judgments. *Auditing-a journal of practice & theory*, 9(3), pp.150-166.
- Porter, L., Steers, R., Nowday, R. and Bulian, P., 1974. Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric technicians. *Journal of Applied Psychology*, 76, pp.603-609.
- Ponemon, L. A., 1992. Auditor underreporting of time and moral reasoning: An experimental lab study. *Contemporary Accounting Research*, 9(1), pp.171-189.
- RajabDori, H., Vakilifard, H., Salari, H. and Amiri, M., 2022. The Relationship between Ethical Theories and Ethical Behavior in Auditors' Judgments, Judgment and Decision Making in Accounting, 1(1), pp.113-142. (InPersian). <https://dx.doi.org/10.30495/jdaa.2022.691739>

- Rezaei Manesh, B., Rahimian, M. and Sodeiri Javadi, A., 2021., The Role of Mindfulness on Workplace by Regarding the Mediating Role of Cognitive Flexibility. *Organizational behavior studies quarterly*, 10 (1) , pp.127-153. (In Persian).
- Sabaghiyan Toosi, O., Moradi, Z. and Yazdani, Sh., 2023. Explanation of Income Smoothing in terms of Financing and Auditor's Judgment in Companies with Different Investment Opportunities, Judgment and Decision Making in Accounting, 2 (6), pp.115-142. (InPersian). <https://doi.org/10.30495/jdaa.2023.1964679.1046>
- Saeidi Goraghani, M. and Nasser, A., 2017. The Impact of personal characteristics on professional judgment, *Financial Accounting and Auditing Researches*, 9 (36), pp. 111-130. (InPersian).
- Shafati, M., Valiyan, H. and Abdoli, M., 2019. The effect of Mental Metaphors on Professional Skepticism Auditors on Fraud Risk Assessment and Audit Quality. *Journal of management accounting*, 13 (44) , pp.143-163. (In Persian).
- Shafaei Qarekushan, M. , Ahmadi, F. and Kordlouie, H., 2024. A Model for the Effect of Emotional Intelligence Components on Auditor's Ethical Judgment by Considering the Personality Trait of Extraversion. *International Journal of Finance Managerial Accounting*, 9(33), pp.113-128.
- Sharifi, M., Abdi, R., Jabbarzadeh, S. and Rezaei, N., 2023. Developing mediating measures of personal characteristic and code of conducts on influence of halo effect on audit judgment. *International Journal of Finance & Managerial Accounting*, 8(28), pp.43-53.
- Shaub, M. K. and Braun, R. L., 2013. Call of duty: A framework for auditors' ethical decisions. In *Accounting for the public interest: Perspectives on accountability. professionalism and role in society*, (3-25). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Shojaeyan, M. and Abolmaali, K., 2016. Mindfulness based on Cognitive therapy. *Iranian journal of war and public health*, 8(4), pp.195-201.
- Shojaeyan, M. and Abolmaali, K., 2016. Mindfulness based on Cognitive therapy. *Iranian journal of war and public health*, 8(4), pp.195-201.
- Siegel, R. D., 2009. *The mindfulness solution: Everyday practices for everyday problems*. Guilford Press.
- Suddaby, R., Gendron, Y. and Lam, H., 2009. The Organizational Context of Professionalism in Accounting. *Accounting, Organizations and Society*, 34, pp. 409-427.
- VandeWalle, D. 2001. Goal orientation: Why wanting to look successful doesn't always lead to success. *Organizational Dynamics*, 30(2), pp.162-171.
- Wilson, H. J. and Daugherty, P. R., 2018. Collaborative intelligence: Humans and AI are joining forces. *Harvard Business Review*, 96(4), pp.114-123.
- Yavari, F., Aghaei, A. and Golparvar, M., 2019. The Effectiveness of "Emotionally Focused-Meta Cognitive Couple Therapy" and "Mindfulness-Based Cognitive Therapy" on the Psychological Capital of Couples with Hyperactive Children. *Journal of Health Promotion Management*, 8(3), pp. 36-45.
- Zhou, J., Yang, Y., Qiu, X., Yang, X., Pan, H., Ban, B. and Wang, W. 2018. Serial multiple mediation of organizational commitment and job burnout in the relationship between psychological capital and anxiety in Chinese female nurses: A cross-sectional questionnaire survey. *International journal of nursing studies*, 83, pp. 75-82.

Analysis of the role of mindfulness in auditors' professional judgment

Mojtaba Karamian¹

Abdolreza Mohseni²

Mostafa Ghasemi³

Received: 08/ October /2025 Accepted: 07/ December /2025

Abstract

An auditor's ability to make high-quality judgments and decisions at different levels of task complexity may be influenced by their personal characteristics. Mindfulness leads to progress in many mental fields that are directly related to people's jobs. The purpose of the current research is to analyze the role of mindfulness in the professional judgment of auditors and evaluate the role of auditors' individual characteristics in this study. The statistical population of the research is audit field experts active in audit institutions and the statistical sample of the study was 330 experts in the field of auditing with at least three years of active work experience in auditing institutions residing in Tehran. In this regard, 27 effective factors on the auditor's mindfulness were identified using metacomposition, and the auditor's judgment indicators were extracted using a researcher-made questionnaire based on judgment literature. In order to analyze the data, the model of structural equations, and due to the existence of the moderator variable in the model, PLS software was used. Finally, the effect of mental self-awareness indicators, including a focus on the moment, maintaining ethics, metacognitive knowledge, lack of unreasonable reaction, conscious activity, attention control, and metacognitive skill on the auditor's professional judgment, considering the role of the auditor's age and experience in this regard, was investigated. According to the obtained results, concentration in the moment (0.417), maintaining ethics (0.554), metacognitive knowledge (0.516), not reacting irrationally (0.523), conscious activity (0.415), attention control (0.529) and metacognitive skill (0.547)) had a significant role in improving the auditor's judgment and the auditor's age and experience had a moderating role in this relationship.

Keywords: mindfulness, behavioral accounting, auditor's professional judgment, structural equations.

¹ Department of Accounting, Bu.C., Islamic Azad University, Bushehr, Iran. da.karamianmojtaba@iaubushehr.ac.ir

² Department of Accounting, Bu.C., Islamic Azad University, Bushehr, Iran. (Corresponding author) . rmohseni@iaubushehr.ac.ir

³ Department of Accounting, Bu.C., Islamic Azad University, Bushehr, Iran. m.ghasemi@iaubushehr.ac.ir